

8. АНАЛІТИКА

Марина Максимівна Новгородська,
кандидатка педагогічних наук,
наукова співробітниця
відділу діагностики обдарованості
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0003-3157-7155>

**Анастасія Олександрівна
Ласкова-Ярмоленко,**
наукова співробітниця науково-організаційного відділу
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-2530-5586>

УДК 37.013

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-4\(87\)-112-117](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2022-4(87)-112-117)

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПІДХОДІВ ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ АКАДЕМІЧНО ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

Анотація.

У статті здійснено огляд підходів до ідентифікації академічно обдарованих учнів. Представлені головні напрями ідентифікації академічної обдарованості. Описано психодіагностичні тести для виявлення академічно обдарованих учнів, які широко використовуються на Заході. Наведено моделі ідентифікації академічно обдарованих учнів. Проаналізовано подібні та відмінні риси академічної та творчої обдарованості.

Ключові слова: академічна обдарованість; учні; ідентифікація обдарованості; академічна обдарованість; творча обдарованість.

На сучасному етапі проблема ідентифікації академічно обдарованих учнів дедалі частіше привертає увагу фахівців з різних країн. Спостерігається зростання занепокоєння з приводу необхідності всебічного розвитку обдарованих і талановитих учнів по всьому світі. Стан проблеми вивчення процесу розвитку академічної обдарованості демонструє відносно малу кількість емпіричних досліджень вивчення розвитку академічних талантів учнів [1].

Згідно з даними сучасних досліджень з питань ідентифікації академічно обдарованих учнів, західні дослідники звертають увагу на предиктори академічного зростання серед обдарованих учнів [2].

Пошуку талантів як моделі ідентифікації академічно обдарованих, присвячені ґрунтовні праці західних дослідників [3; 4].

Модель пошуку талантів використовує як мінімум три критерії відбору, які охоплюють мотивацію, інтерес і наполегливість учнів. Дослідниця Joyce VanTassel-Baska пропонує використовувати декілька рівнів для ідентифікації обдарованих за допомогою моделі пошуку талантів. Використання тесту SAT є одним із перших рівнів у ідентифікації обдарованих. Тест SAT дослідниця розглядає як найбільш прогностичний інструмент для початкового рівня діагностики обдарованих учнів із точки зору академічного потенціалу [3].

Новий підхід до модель взаємних ефектів (REM) та використання її з академічно обдарованими, пропонують науковці M. Seaton, Marsh та ін. Ця модель передбачає взаємний зв'язок між академічною самооцінкою учнів та їхніми академічними досягненнями, причому попередня академічна самооцінка пов'язана з майбутніми успіхами в досягненнях, а попередні досягнення – пов'язані з останньою академічною самооцінкою [4].

Метою статті є аналітичний огляд підходів до ідентифікації академічно обдарованих учнів.

Розглянемо дослідження J. Wai та J. Allen, які вивчали предиктори академічного росту в середній школі серед академічно обдарованих учнів [2]. Науковці застосували дослідницький аналітичний підхід для вивчення тенденцій академічного зростання учнів з 1996 до 2017 років. Результати дослідження показали наявне академічне зростання серед учнів з 2005 до 2017 рр., за винятком латиноамериканських і малозабезпечених учнів, у яких показники залишилися на тому самому рівні. Високе зростання було пов'язано з факультативними курсами STEM (наука, технологія, інженерія, математика тощо). Цікавим є той факт, що деякі позакласні заняття мали значний зв'язок із академічним зростанням, хоча ефект був невеликим. Дослідники пропонують вимірювати академічне зростання учнів за їх відповідями на тести АСТ, які вони склали у 7 класі та пізніше знову у старшій школі (11 чи 12 клас). Ці тести призначені для вимірювання академічних навичок, які є необхідними для освіти та роботи після закінчення школи [5].

Отже, проаналізувавши вищезначене дослідження, можна дійти висновку, що за допомогою використання тесту АСТ ми можемо виміряти один із показників академічних досягнень учнів.

Дослідження інших науковців, зокрема Park, Lubinski та Benbow показали, що за результатами успішності (оцінок) за 7 клас та за результатами екзамену (SAT) можна передбачити пізніші довгострокові освітні та професійні досягнення учнів [6].

Так, D. Dixon, P. Olszewski-Kubilius та інші наголошують на тому, що шкільні психологи, які вважають важливим розвиток талантів учня, можуть відігравати значну роль у розвитку таланту академічно обдарованих учнів [7]. Дослідники наводять приклади того, як шкільні психологи можуть використовувати системи оцінювання (наприклад, загальний скринінг, безперервне оцінювання) для виявлення академічно обдарованих учнів за напрямками академічного таланту та, окрім того, надавати учням численні можливості виявити свої академічні таланти.

Привертають увагу науковців результати дослідження D. Card та L. Giuliano, які виявили, що ідентифікація учнів як обдарованих і талановитих для зарахування на спеціальні предмети (тобто загальна перевірка) призвела майже до 70 % збільшення загальної кількості учнів, визнаних академічно обдарованими [8].

Учені пропонують використовувати різні моделі розвитку талантів. Наприклад, R. F. Subotnik та ін. наводять так звану мегамоделі розвитку талантів [7; 9; 10], яку було розроблено на основі огляду літератури з психологічних наук до 2011 р. з тем: обдарованість, талант, популярність і висока продуктивність.

Автори пропонують своє визначення обдарованості: «Обдарованість – це прояв продуктивності, яка знаходиться у верхній частині сфери талантів, навіть у порівнянні з іншими високо функціональними індивідами в цій галузі. Окрім того, обдарованість можна розглядати як фактор розвитку, оскільки на початкових стадіях потенціал є ключовою змінною; на пізніших стадіях – досягнення є мірою обдарованості» [10].

Варто додати, що нам ближче поняття обдарованості, представлене низкою українських авторів, зокрема В. Музики та В. Моляко: «Обдарованість – це особистісне утворення людини, що характеризується вищим рівнем розвитку творчих здібностей, загальною творчою спрямованістю особистості та високими досягненнями в певній галузі діяльності [11].

Отже, дамо власне визначення обдарованої особистості. Обдарований учень – це особистість, яка має неабиякі здібності, проявлені у одній або декількох сферах діяльності. Причому обдаровані учні прагнуть до розвитку та глибшого опанування цікавою для них діяльністю. Зазвичай обдаровані учні – це особистості, які захоплені певною ідеєю чи видом діяльності, що задіює їх пошукову активність та спрямовує їх дії на пізнання, і оволодіння цікавим їм предметом.

Повертаючись до мегамоделі розвитку талантів, зазначимо, що на її основі R. F. Subotnik та ін. [12] визначили сім принципів розвитку талантів:

- 1) зосередження на здібностях та потенціалі предметної сфери;
- 2) важливості надання можливості для розвитку талантів на всіх рівнях розвитку;
- 3) необхідності надавати можливості для розвитку талантів як у школі, так і поза її межами (постійно, протягом тривалого часу);
- 4) немає єдиного «кращого віку» для виявлення обдарованості чи початку процесу розвитку таланту;
- 5) можливості для розвитку потрібно не лише створювати в потрібний час, а й використовувати;

б) надбання психосоціальних навичок та їх правильне використання згодом відіграють дедалі більшу роль у процесі розвитку талантів;

7) визначення мети розвитку талантів.

Дослідниця J. M. Lakin використала декілька критеріїв для виявлення академічно обдарованих учнів у вибірці майже з 37 000 учнів початкової школи. Вона виявила, що хоча використання декількох критеріїв привело до того, що учні, відібрані для участі в програмі GATE (від англ. *gifted and talented education* – навчання обдарованих і талановитих), мали в середньому на 7 балів менше ніж за CogAT (тестом когнітивних здібностей). Ця стратегія призвела до того, що на

42,7 % більше учнів було визнано академічно обдарованими [12].

Розглянемо більш детально, що входить у тест CogAT. The Cognitive Abilities Test (CogAT) – це когнітивний тест, який оцінює засвоєну учнями здатність до міркування у трьох сферах: вербальній, невербальній і кількісній. CogAT часто використовується під час ухвалення рішення про зарахування на шкільні програми для обдарованих і на програми прискореного навчання. Тест складається з вербальної, кількісної та невербальної батареї. Кожна батарея є окремим розділом тесту, що містить три різних типи питань, які охоплюють унікальні когнітивні здібності [13; 14]. Для наочності наводимо *таблицю 1*.

Таблиця 1

Тест когнітивних здібностей CogAT (Cognitive ability test)

Вербальна батарея	Кількісна батарея	Невербальна батарея
Аналогії з малюнками	Аналогії чисел	Матриці фігур
Завершення речення	Головоломки з числами	Складання паперу
Класифікація малюнків	Числовий ряд	Класифікація малюнків

Результати (у балах) за тестом CogAT часто використовуються домашніми, традиційними та приватними школами для оцінки академічної обдарованості чи «стилю навчання». На Заході, учень, який здав тест CogAT, матиме більше шансів отримати визнання за успіхи в навчанні. Західні фахівці часто застосовують CogAT як засіб для передбачення майбутнього успіху учнів на основі поточних навичок міркування. Окрім визначення академічної обдарованості учнів, тест CogAT дає уявлення про здібності учня на шляху до успіху в школі та після її закінчення. Результат CogAT когнітивних здібностей учня вказує на наявність нерівномірної картини сильних і слабких сторін особистості. Ця інформація допомагає вчителю спиратися на сильні сторони учня, ставлячи перед ним завдання в цій галузі чи зосереджуючи увагу на предметі, з яким учень має певні труднощі [15].

Таким чином, аналізуючи виявлення академічно обдарованих учнів на Заході, можемо сказати, що вагому роль в цьому питанні відіграють шкільні психологи, які можуть як надавати постійну підтримку обдарованим учням, так і займатися розвитком талантів. Західні шкільні психологи можуть впроваджувати та використовувати системи оцінки для виявлення академічно обдарованих учнів, а також будь-яких інших учнів, які будуть ідентифіковані як академічно обдаровані та відібрані до програми навчання обдарованих і талановитих (GATE). Універсальні скринінги та постійна оцінка впродовж шкільного навчання є корисними інструментами в процесі ідентифікації обдарованих.

Автори багатомірної концепції обдарованості F. Zenasni, C. Mourgues та інші пропонують ґрунтуватися на тому, що обдарованість – це багатогранне поняття, яке охоплює широкий спектр вхідних і вихідних даних. З огляду на це, на їхню думку, існує безліч теорій, що передбачають багатомірність обдарованості [16].

Дослідники запропонували використовувати багатомірну концепцію обдарованості для того, щоб розрізнити творчу й академічну обдарованість. Вони висунули гіпотезу про те, що академічну та творчу обдарованість можна розглядати як два різні явища. Учені виявили, що академічна і творча обдарованість належать до високого рівня досягнень (потенціалу) особистості та висунули ідею, відповідно до якої, творчість належить до конкретного процесу, що дозволяє вийти за рамки інтелекту та академічних навичок. Інтелект є необхідною, проте недостатньою умовою для творчих проявів особистості та певних досягнень у цій галузі. Враховуючи цю відмінність між творчістю та інтелектом (як у їх механізмах, так і у їх функціях) дослідники припустили, що академічна та творча обдарованість «розташовані на різних полюсах». Використовуючи багатомірний підхід, науковці пропонують ідею того, що конкретні когнітивні, вольові та/або емоційні параметри можуть допомогти в подальшому виявити подібності та відмінності між творчою й академічною обдарованістю [15]. Дослідники представили спільне та відмінне у творчій та академічній обдарованості. Для наочного порівняння наводимо *таблицю 2*.

Основні теоретичні подібності та відмінності творчої та академічної обдарованості

Творча обдарованість	Академічна обдарованість
Проявляється на вищих щаблях розвитку індивіда	Протікає в закономірних фазах розвитку індивіда
Особистість генерує швидкі та оригінальні рішення	Особистість генерує швидкі рішення
Високий рівень новизни	Стандартний рівень новизни
Передбачає академічну обдарованість	Обов'язковий компонент креативності
Стимулюється недостатньо визначеними проблемами	Стимулюється чітко визначеними проблемами
Обернено пропорційна рівню збудження	Прямо пропорційна рівню збудження
Має високий рівень асоціативних процесів	Має високий рівень гіпотетично дедуктивних здібностей
Високий рівень перфекціонізму	Високий рівень перфекціонізму
Високий рівень потенціалу досягнення	Високий рівень потенціалу досягнення
Незалежність особистості стає більшою відповідно до певного рівня інтелекту	Незалежність особистості стає більшою відповідно до певного рівня інтелекту
Віддається перевага дивергентному та асоціативному мисленню	Віддається перевага конвергентності та логіці гіпотетико-дедуктивного мислення [16]

Отже, з огляду на результати порівняння подібного та відмінного в академічному та творчому видах обдарованості, можна дійти висновку, що ці обдарованості дійсно знаходяться на протилежних полюсах, хоча в обох видах обдарованостей можна спостерігати деякі спільні ознаки. У контексті аналізу попередніх досліджень варто зазначити, що академічна обдарованість поступається за рівнем розвитку творчій обдарованості, адже наявність академічної обдарованості є недостатнім потенціалом для вищих творчих проявів особистості, а також досягнень у творчій сфері.

Отже, виявлення академічно обдарованих учнів у світовій науковій спільноті залишається актуальним питанням, якому приділяється значна увага. Підсумовуючи, зазначимо тенденцію зростання наукових інтересів до вивчення питань академічної обдарованості.

Перспективами подальших розвідок є більш детальне вивчення розглянутих нами світових методів ідентифікації академічно обдарованих учнів і можливість адаптації західних доробок для використання у вітчизняній практиці з виявлення академічної обдарованості.

Використані літературні джерела

1. Makel M. C. The Academic Gap: An International Comparison of the Time Allocation of Academically Talented Students / M. C. Makel, J. Wai, M. Putallaz, P. S. Malone // *Gifted Child Quarterly*. – 2015. – No. 59 (3). – P. 177–189. DOI <https://doi.org/10.1177/0016986215578746>.
2. Wai J. What Boosts Talent Development? Examining Predictors of Academic Growth in Secondary School Among Academically Advanced Youth Across 21 Years / J. Wai, J. Allen // *Gifted Child Quarterly*. – 2019. – No. 63 (4). – P. 253–272. DOI <https://doi.org/10.1177/0016986219869042>.
3. VanTassel-Baska J. The Talent Search as an Identification Model / J. VanTassel-Baska // *Gifted Child Quarterly*. – 1984. – No. 28(4). – P. 172–176. DOI <https://doi.org/10.1177/001698628402800406>.

4. Seaton M. The Reciprocal Effects Model Revisited: Extending Its Reach to Gifted Students Attending Academically Selective Schools / M. Seaton, H. W. Marsh, P. D. Parker, R. G. Craven, A. S. Yeung // *Gifted Child Quarterly*. – 2015. – No. 59(3). – P. 143–156. DOI <https://doi.org/10.1177/0016986215583870>.

5. Allen J. How do 7th graders who take the ACT test score as 11th or 12th graders? / J. Allen // *ACT Technical Brief*. Iowa City, IA: ACT. 2016).

6. Park G. Contrasting intellectual patterns predict creativity in the arts and sciences / G. Park, D. Lubinski, C. P. Benbow // *Psychological Science*. – 2007. – No. 18. – P. 948–952. DOI <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.02007.x>.

7. Dixon D. D. Developing academic talent as a practicing school psychologist: From potential to expertise / D. D. Dixon, P. Olszewski-Kubilius, R. F. Subotnik, F. C. Worrell // *Psychol Schs*. – 2020. – No. 57. – P. 1582–1595. – URL: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/10.1002/pits.22363.

8. Card D. Can universal screening increase the representation of low income and minority students in gifted education (NBER Working Paper No. 21519)? / D. Card, L. Giuliano // *National Bureau of Economic Research*. – 2015. – URL: <http://www.nber.org/papers/w21519>.

9. Subotnik, R. F. Talent development as the most promising focus of giftedness and gifted education / R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, F. C. Worrell; In S. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick & M. Foley-Nicpon (Eds.) // *APA handbook of giftedness and talent*. – 2018. – P. 231–245. – URL: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/10.1037/0000038-015.

10. Subotnik R. F. Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science / R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, F. C. Worrell // *Psychological Science in the Public Interest*. – 2011. – No. 12. – P. 3–54. – URL: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/1.

11. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В. О. Моляко, О. Л. Музика. – Житомир : Вид-во Рута. 2006.

12. Lakin J. M. Making the cut in gifted selection: Score combination rules and their impact on program diversity / J. M. Lakin // *Gifted Child Quarterly*. – 2018. – No. 62. – P. 210–219. – URL: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/.

13. URL: <https://www.testingmom.com/tests/cogat-test/>

14. URL: <https://www.tests.com/practice/cogat-practice-test>

15. URL: <https://www.etutorworld.com/online-test-prep/cogat-test/cogat-grade-2.html>

16. Zenasni F. How does creative giftedness differ from academic giftedness? A multidimensional conception / F. Zenasni, C. Mourgues; J. Nelson, C. Muter, N. Myszkowski // *Learning and Individual Differences*. – 2016. DOI <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2016.09.003>.

References

1. Makel, M. C.; Wai, J.; Putallaz, M.; Malone, P. S. (2015). The Academic Gap: An International Comparison of the Time Allocation of Academically Talented Students. *Gifted Child Quarterly*, 59(3), 177–189. DOI <https://doi.org/10.1177/0016986215578746>.

2. Wai, J., & Allen, J. (2019). What Boosts Talent Development? Examining Predictors of Academic Growth in Secondary School Among Academically Advanced Youth Across 21 Years. *Gifted Child Quarterly*, 63(4), P. 253–272. DOI <https://doi.org/10.1177/0016986219869042>.

3. VanTassel-Baska, J. (1984). The Talent Search as an Identification Model. *Gifted Child Quarterly*, 28(4), 172–176. DOI <https://doi.org/10.1177/001698628402800406>.

4. Seaton, M., Marsh, H. W., Parker, P. D., Craven, R. G., & Yeung, A. S. (2015). The Reciprocal Effects Model Revisited: Extending Its Reach to Gifted Students Attending Academically Selective Schools. *Gifted Child Quarterly*, 59(3), 143–156. DOI <https://doi.org/10.1177/0016986215583870>.

5. Allen, J. (2016). *How do 7th graders who take the ACT test score as 11th or 12th graders?* ACT Technical Brief. Iowa City, IA: ACT.

6. Park, G., Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2007). Contrasting intellectual patterns predict creativity in the arts and sciences. *Psychological Science*, 18, 948–952. DOI <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.02007.x>.

7. Dixson, D. D., Olszewski-Kubilius, P., Subotnik, R. F., Worrell, F. C. (2020). Developing academic talent as a practicing school psychologist: From potential to expertise. *Psychol Schs*. 2020; 57: 1582–1595. Retrieved from: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/10.1002/pits.22363.

8. Card, D., & Giuliano, L. (2015). Can universal screening increase the representation of low income and minority students in gifted education (NBER Working Paper No. 21519)? *National Bureau of Economic Research*. Retrieved from: <http://www.nber.org/papers/w21519>.

9. Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2018). Talent development as the most promising focus of giftedness and gifted education. In S. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick & M. Foley-Nicpon (Eds.), *APA handbook of giftedness and talent* (pp. 231–245). American Psychological Association. Retrieved from: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/10.1037/0000038-015.

10. Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12, 3–54. Retrieved from: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/1.

11. Moliako, V. O., Muzyka, O. L. (2006). Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen []. Zhytomyr. [in Ukrainian].

12. Lakin, J. M. (2018). Making the cut in gifted selection: Score combination rules and their impact on program diversity. *Gifted Child Quarterly*, 62, 210–219. Retrieved from: https://login.research4life.org/tacsgr1doi_org/.

13. Internet source. Retrieved from: <https://www.testingmom.com/tests/cogat-test/> [last visit 05.11.2022].

14. Internet source. Retrieved from: <https://www.tests.com/practice/cogat-practice-test> [last visit 05.11.2022].

15. Internet source. Retrieved from: <https://www.etutorworld.com/online-test-prep/cogat-test/cogat-grade-2.html> [last visit 05.11.2022].

16. Zenasni, F.; Mourgues, C.; Nelson, J.; Muter, C.; Myszkowski, N. (2016). *How does creative giftedness differ from academic giftedness? A multidimensional conception*. *Learning and Individual Differences*, (), S1041608016302047. DOI <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2016.09.003>.

Novohorodska Maryna, Candidate of Pedagogical Sciences, Researcher of the Gifted Diagnostics Department of the Institute of Gifted Child of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Laskova-Yarmolenko Anastasia, Researcher of the Scientific and Organizational Department of the Institute of Gifted Child of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ANALYTICAL REVIEW OF APPROACHES TO THE IDENTIFICATION OF ACADEMICALLY GIFTED STUDENTS

Abstract.

The article provides a review of approaches to the identification of academically gifted students. The main directions of identification of academic talent are presented. Psychodiagnostics tests for identifying academically gifted students, widely used in the West, are described. Models of identification of academically gifted students are given. Similar and distinctive

features of academic and creative talent are analyzed.

The article describes that the identification of students as gifted and talented for enrollment in special subjects, i.e., the overall review resulted in an almost 70 % increase in the total number of students recognized as academically gifted. Various definitions of giftedness are given and the author offers his own definition of a gifted personality.

It is described in detail that gifted students are individuals who are passionate about a certain idea or type of activity, which involves their search activity and directs their actions to the knowledge and mastery of the subject of interest to them.

The article presents mega-models of talent development, lists the authors who created this model and identified seven principles of talent development.

The identification of academically gifted

students in the West was analyzed. It was revealed that a very important role in this is played by school psychologists, who can both provide ongoing support to gifted students and develop talents. Described that Western school psychologists can implement and use assessment systems to identify academically gifted students, as well as any other students who are identified as academically gifted and selected for the Education for the Gifted and Talented (GATE) program. It was revealed that Universal screenings and ongoing assessment of school performance are useful tools in the process of identifying the gifted.

Keywords: *academic giftedness; students; identification of giftedness; academically gifted; creative giftedness.*

Стаття надійшла до редколегії 12 жовтня 2022 року